

Oftalmologiske fagudtryk

REGION SJÆLLAND
SYNSCENTER REFSNÆS

-vi er til for dig

A

a

- abduktion: udadrejning af øjet. Bevægelsen udføres af musculus rectus externus, som innerveres af nervus abducens (6.hjernenerve).
- aberration: kromatisk. Forskellig brydning af lys af forskellig bølgelængde. Blåt lys brydes kraftigere end rødt. Sfærisk, kraftigere brydning af lysstråler gennem en linses periferi end gennem centrum.
- ablatio falciformis: medfødt fold i nethinden.
- abortiv migræne: se migræne.
- adaptation: tilpasning af nethindens følsomhed til skiftende lysintensitet, specielt øjets evne til at øge sin følsomhed ved aftagende belysning - mørkeadaptation.
- adduktion: indadrejning af øjet. Bevægelsen udføres af musculus rectus internus, som innerveres af nervus oculomotorius (3.hjernenerve). Samtidig indadrejning af de to øje betegnes konvergens (s.d.).
- afakia (AFAKI): øjets linse mangler. Hyppigst efter operation for cataract.
- akkommodation: indstilling af øjet til at se tydeligt på nært hold ved ændring af linsens form, hvorved øjets brydende kraft øges.
- akromatopsia: total farveblindhed.
- albinismus: mangelfuld pigmentudvikling i øjet. I de ekstreme tilfælde får den ellers farvede regnbuehinde et rødt udseende ("kaninøjne"). I reglen forbundet med nystagmus (s.d.) og brydningsfejl. Optræder ofte samtidig med pigmentmangel i hud og hår (platinblond), men forekommer også som okulær albinisme uden de nævnte forandringer i hår og hud. Albinoer er lysoverfølsomme (se fotofobi).
- amaurosis: total blindhed (+lyssans).
- amblyopia: nedsættelse af synet uden påviselige objektive forandringer i øjet. F.eks. skeleamblyopi (se næste punkt).
- amblyopia ex.anopsia: oftest skeleamblyopi: Nedsættelse af synet på det skelende øje hos skelebørn - på grund af manglende brug af øjet.

ametropi:	refraktionsfejl, hvor øjet i hvile ikke samler parallelt lys til et punkt på retina. Omfatter myopi, hypermetropi og astigmatisme.
amotio retinae:	nethindeløsning.
anamnese:	sygehistorie.
aneurysme:	en udposning eller udvidelse af en arterie, som kan bryde og forårsage blødning.
aniridia:	medfødt mangel af regnbuehinden (iris). Ofte ledsaget af cataract (s.d.) og glaucom (s.d.).
aniseikoni:	uens store nethindebilleder i de to øje. Sjældent synsfejl som er vanskelig at korrigere.
anisokori:	forskellig størrelse af de to pupiller. Det kan være en naturlig variation eller et sygdomstegn.
anisometropi:	uens refraktion (brydningstilstand) af de to øjne.
anoftalmus:	manglende øjeæble. (1. medfødt eller 2. efter operation).
1. " congenita	
2. " postoperativa	
arcus senilis:	en ringformet uklarhed i hornhinden, som ofte optræder hos ældre mennesker som resultat af fedtaflejring i hornhinden; har ingen betydning for synsevnen.
arteriosclerose: eller åreforkalkning	en kredsløbssygdom, som hyppigst forekommer hos ældre mennesker. Arterievæggene bliver uelastiske og fortykkede, og det medfører nedsat blodforsyning. Arteriosclerose kan diagnosticeres ved en undersøgelse af blodkarrene i nethinden.
astenopia:	synsførstyrrelser og træthed, der optræder ved nærarbejde - forårsaget f.eks. af ukorrigerede brydningsfejl, navnlig hypermetropi og astigmatisme, akkomodations- og konvergensvanskeligheder.
astigmatismus:	populært "bygningsfejl". Forskellig krumning af hornhindens overflade i forskellige planer hvilket bevirker, at lysstråler ikke samles i et punkt på nethinden, men danner en spredningskreds. Korrigeres med såkaldte cylinderglas.

avitaminose:	vitaminmangel. Såvel vitamin A, B, C og D har betydning for øjet.
atrofia nervi optici: A.n.opt.hereditaria A.n.opt.secundaria	synsnervesvind. Kan være medfødt arvelig, følgetilstande efter synsnervebetændelse, eller sekundær betinget af kraniedeformiteter, læsioner eller sygdomme (svulster, betændelser) i hjerne og hjernebinder.
atropin:	lægemiddel, som bl.a. anvendes som øjendråber. Virker i øjet med lammelse af akkommodationen og udvidelse af pupillen.

B

b

bageste kammer:	området bag iris men foran linsen, fyldt med kammervand. Kammervandet udskilles til det bageste kammer og flyder derfra til det forreste kammer.
Bells lammelse:	en lammelse af musklerne på den ene side af ansigtet, som forhindrer at øjet kan blinke normalt.
bifocale glas:	brilleglas der har forskellig slibning af øverste og nederste del af henholdsvis afstands- og nærbrug.
binoculært syn:	samsyn: Syn med begge øje på en gang. Har betydning for afstandsbedømmelse, dybdeopfattelse, præcisionsarbejde m.m.
blefaritis:	betændelse i øjenlågsrandene.
blefarokonjunktivitis:	eksem og betændelse i øjenlågs-kanten samt øjenkatar.
blepharospasme:	krampagtig sammenkniben af øjenlågene.
blikfelt:	det område som kan overses med maksimale øjenbevægelser. Se også synsfelt.
blikbevægelser:	øjnebevægelser, hvor de to øjne følges ad.
blind plet=papil:	en normal blind plet i synsfeltet svarende til synsnervens udtræden af øjet. Er beliggende 12-18 ^o udad for fixationspunktet.
buftalmia: "oxeøje"	forstørrelse af øjeæblet på grund af grøn stær (glaucom i barnealderen.

- bygkorn=HORDEOLUM: betændelse i en af øjenlågets kirtler enten i hårsæk eller svedkirtel (udvendigt), eller i bleibomsk kirtel (indvendigt).
- bølgeteorien: antagelse af lyset som en bølgebevægelse.

C

C

- camera oculi: øjenkammer, forreste øjenkammer findes bag hornhinden og foran regnbuehinden. Bageste øjenkammer findes bag regnbuehinden. Begge er fyldt med kammervæske, humor aqueous.
- canalis schlemmi: ringformet kanal langs hornhindens periferi. Gennem C.S. drænes kammervæsken bort, efter at have passeret kammervinklen mellem iris-roden og hornhinden. Har betydning for øjets trykregulering.
- canalis opticus: kanal for synsnerven førende fra kraniets indre, mellemste kraniegrube, frem til øjenhulen.
- cataract: grå stær. Uklarhed af øjets linse eller dele af denne.
C. congenita: Medfødt stær (cat.cong.).
C. senilis: Aldersstær (cat.sen.).
C. traumatica: Stær som følge af læsion af øjet (cat.traum.).
C. complicata: Stær som følge af anden sygdom i øjet (cat.compl.).
C. i forbindelse med almensygdomme (f.eks. sukkersyge, børnekramper) benævnes efter dennes karakter: Cat. diabetica.
Cat. tetanica.
Kan også skyldes f.eks. rubeola (røde hunde) hos moderen i første fjerdedel af svangerskabet og optræder i en lang række syndromer.
C. kan fremkaldes eksperimentelt. Efter operation for cat. må linsens brydende kraft erstattes af stærbriller el. kontaktlinser.
- cefalalgi: hovedpine.
- centralsyn: "skarpsynet". Øjets evne til at opfatte detaljer i en genstand som befinder sig direkte i synslinien. Man taler om "øjets opløsningsevne". Defekter i centralsynet afficerer først og fremmest læsningen.

- chalazion: godartet knude i øjenlåg udgående fra en talgkirtel. Navnet er af arabisk oprindelse.
- ciliarlegemet: del af årehinden mellem chorioidea og iris. (=corpus ciliare) Består af musculus ciliaris, en glat muskel som krummer linsen ved accommodation, og processus ciliares, hvorfra kammervæsken dannes.
- chorioiditis: betændelse i årehinden (chorioidea).
- chiasma opticum: synsnervekrydset. Her sker en halvkrydsning af synsnervetrådene fra de to øjne, hvorved nervetrådene fra de to nethinders højre halvdele når til højre hjernehalvdel, medens trådene fra venstre nethindedele når venstre hjernehalvdel.
- chymotrypsin: fordøjelsessaft fra bugspytkirtlen. Kan indsprøjtes i øjet under cataract operation, hvorved linsen løsnes og dens udtagelse lettes.
- Coloboma: misdannelse: Spalteformning, sædvanligvis medfødt, defekt i 1) regnbuehinde, 2) årehinde, eller 3) synsnerve. Iriscolobomet er det hyppigst forekommende, men undertiden ses defekten i alle tre samtidigt. - Colobomer forekommer også i 4) øjenlågene.
1. " iridis
 2. " chorioideae
 3. " n.optici
 4. " palpebrae
- cilia: (cilier) øjenvipperne.
- congenit (medfødt): en sjælden type grå stær, som findes ved cataract (grå stær) fødslen. Se også cataract.
- conjunktivitis: betændelse eller katar i øjets bindehinde
" acuta (conjunktiva): "øjenkatar", "slimhindekatar".
" chronica
" allergisk
- cornea: øjets hornhinde, den klare gennemsigtige forreste del af øjeæblets ydre hinde.
- corneadystrofi: degeneration, d.v.s. henfald, af hornhindens lag, som fører til skader, der fremtræder som uklarheder og medfører tilsvarende synstab.
- corneatransplantation: en operation, hvor en klar hornhinde fra en donor bruges til at erstatte en tilsvarende del af patientens uklare hornhinde.
- cycloplegi: lammelse af musculus ciliaris, hvorved accommodationen ophæves, samtidig udvides pupillen. Benyttes til bestemmelse af øjets refraktion, især hos børn.

- cyclitis: betændelse i strålelegemet - corpus ciliare. Optræder oftest i forbindelse med betændelse i regnbuehinden: iridocyclitis (s.d.).
- convergens: den normale proces, hvor begge øjne bevæger sig indad for at fokusere på noget, der befinder sig nærved.
- corpus ciliare: del af årehinden mellem chorioidea og iris. Består af musculus ciliaris, en glat muskel som krummer linsen ved accommodation, og processus ciliares, hvorfra kammervæsken dannes.
- corpus vitreum: øjets glaslegeme.
- cylinderglas: glas som i modsætning til en sædvanlig sfærisk slebet linse er cylindrisk slebet, så lyset brydes i et plan og ikke i retning vinkelret herpå.

D

d

- dacryoadenitis: infektion af tårekirtel.
- dacryocystitis: infektion i tåresæk.
- dacryocystorhinostomi: en operation, hvor der skabes en kunstig åbning mellem tåresækken og næsehulen for at lette udtømmning af tårer, når arvæv har blokeret den normale tømningsskanal.
- degeneration maculae senilis: aldersbetingede nethindeforandringer i "centrum", den gule plet.
- degeneration maculae juvenilis: ikke aldersbetingede nethindeforandringer i centrum, optrædende i barne- og ungdomsårene - undertiden arvelig.
- degeneratio retinae: medfødte eller erhvervede, ikke betændelsesagtige nethindeforandringer, der kompromitterer nethindens funktion, f.eks. retinopathia pigmentosa (s.d.).
- diabetisk retinopati: en betegnelse, der dækker alle stadier af sygdomme i nethinden fremkaldt af diabetes, inklusive blødninger, blodpropper, aneurysmer (s.d.) og ardannelse.
- deabetes mellitus: sukkersyge.
- dendritisk sår: en blære på hornhinden fremkaldt af herpes

- dilatator pupillae: en muskel, der befinder sig i yderkanten af iris, og hvis sammentrækning får pupillen til at udvide sig. Ved afslapning trækker pupillen sig sammen.
- dioptri: mål for en linses brydende kraft. En linse med brændvidde på 1 m er af 1 dioptris "styrke". Er brændvidden $\frac{1}{2}$ m: 2 dioptrier, $\frac{1}{4}$ m: 4 dioptrier o.s.v.
- diplopi: dobbeltsyn. Hyppigst binoculært ved lam-melse af en af øjets ydre muskler. Kan være monoculært ved dobbeltbrydning i linsen.
- divergens: udadrejning af et af øjnene. Bevægelsen sker ved abduction.
- dobbeltsyn: diplopi. Hyppigst binoculært ved lam-melse af en af øjets ydre muskler. Kan være monoculært ved dobbeltbrydning i linsen.
- dominant arv: fra gen til gen. Det syge gen dominerer.
- dyschromatopsi: vanskelighed ved at erkende og adskille farver. Der findes forskellige former for "farveblindhed", oftest rød/grøn defekt. Farveblindhed er medfødt (hyppigst hos mænd) eller forårsaget af patologiske forandringer i nethinde eller synsnerve.
- dyslexi: "ordblindhed", besværet genkendelse af bogstaver eller deres rette rækkefølge. Hyppigt kombineret med kejthåndethed. Tilstanden er oftest medfødt, men også erhvervede tilfælde kendes. Synsstyrken er normal.
- ductulus naso lacrimalis: den passage hvorigennem tårerne flyder fra tåresækken til det bageste af næsen og derfra ned i halsen.

E

e

- ectopis lentis: løse linser (tilstanden er medfødt, arvelig og ofte dobbeltsidig). Se luxatio lentis. Linsen er forskudt fra dens normale leje og linseranden ses ofte i pupilåbningen.
- ectropium: udadkrængning af øjenlåg, især nedre efter slaphed eller ardannelser.
- efterstær: uklarhed i pupillen efter operation for grå stær.
- electroretinografi: en undersøgelsesmetode, som tillader at registrere de elektriske potentialsvingninger der opstår i øiet ved belysning.
ERG

emmetropi:	øjets normale brydningsforhold (se refraction). Når øjet er i akkomodationshvile vil parallelt indfaldende stråler samles på nethinden.
endogen:	stammende fra mikrober eller stoffer, som i forvejen findes i organismen (modsat exogen).
enophthalmus:	abnormt dybtliggende øje.
entropium:	indad drejning af øjenlåg.
enucleation:	fjernelse af et øje ved operation.
epicanthus:	medfødt, udad konkav hudfold, som dækker inderste øjenkroge. Giver undertiden uretmæssig indtryk af skelen hos spædbarnet.
epiphora:	tåreflod.
esophori:	latent indadskelen, en tendens til indad drejning af øjenene.
esotropi:	indadskelen. Angelsaksisk udtryk for strabismus convergens.
exoftalmus:	unormalt fremstående øjne. Ses ved Basedows sygdom, ved svulster og betændelse i øjenhulen.
exogen:	udefra kommende, forårsaget af ydre årsager (modsat endogen).
exophthalmus:	fremstående øjeæble, kan skyldes basedow eller en svulst i øjenhulen.
exotropi:	en strabismustype, hvor øjet afviger udad i hvile eller i brug, kaldes også strabismus divergens.
extraoculære muskler:	de seks muskler på hvert øje, som er fæstnet på ydersiden af øjeæblet under bindehinden, og som via et system af bindevæv sidder fast på indersiden af øjenhulen. Deres funktion er at dreje øjet i alle retninger.

F

fakoemulgering:	en operationsform, hvor en linse med grå stær suges ud gennem en kanyleformet sonde.
farveblindhed:	nedsat evne til at skelne farveforskelle. Undersøges ved hjælp af pseudo-isokromatiske tavler. Tilstanden er stationær og oftest arvet. En medfødt arvelig defekt, som næsten udelukkende forekommer hos mænd og medfører manglende farveopfattelse. Graden er meget

fikserende øje:	bruges i forbindelse med skelen om det øje, der ser ligefrem efter den betragtede genstand.
fiksation:	fastholden (af blikket), (af latin fixus=fast).
fibroplasis retrolentalis:	ses hos for tidligt fødte, undervægtige børn, som er behandlet i couveuse med høj ilttension - begyndende med karlidelse i nethinden. I slutstadiet ses afløsning af denne og dannelse af en grå vævsmasse bag den klare linse. I fuld udvikling ender tilstanden med total blindhed og medfører ofte glaucom (s.d.). Hyppigste blindhedsårsag på Refsnæsskolen. (Omkring 1970).
fjernpunkt:	det punkt som afbildes skarpt på retina når accommodationen er afslappet.
flimmerscptom:	flimrende lysfænomen af subjektiv karakter, ofte indledning til eller substitut for et migræneanfald.
fluorescensangi- ografi:	en diagnostisk fremgangsmåde, hvor et specielt farvestof og en speciel fototeknik benyttes til undersøgelse af øjets baggrund.
fokus af latin focus=brændpunkt.	
fokus:	det punkt, hvor lysets stråler mødes efter at være passeret gennem en brydende flade, brændpunktet.
fokuseringsafstand:	afstanden mellem en brydende overflade og det punkt hvor lysets stråler mødes.
fokuseringsevne:	indstilling af øjet til at se tydeligt på nært hold ved ændring af linsens form, hvorved øjets brydende kraft øges.
fokuseringsmuskler:	almindelig betegnelse for det anatomiske system, der anvendes til akkomodation, udgøres af musklerne i strålelegemet.
forkølelsessår:	almindelig betegnelse for en slags blærer, der ofte optræder i området omkring mund og næse. Fremkaldes af herpes simplex virus. (s.d.).
forreste kammer:	mellemrummet mellem hornhinden og iris, som er fyldt med kammervand.

forskkel i billedstørrelsen:	fænomen som opstår ved korrektion af anisometropi (s.d.) med briller, hvorved ét øje kommer til at se et billede, som er forskelligt i størrelse fra det, som opfattes af det andet øje.
fosfen:	subjektivt lysindtryk, kan fremkaldes f.eks. ved tryk på øjet.
fotofobi:	lysskyhed. (F.eks. ved albinisme).
fotometri:	lysmåling.
fotoreceptor:	sansecelle som kan optage lysenergi. Deles i stave og tappe.
fovea:	området i retina, hvor synsstyrken er størst.
fremlægning:	skeleoperation hvor en øjemuskel fæstnes længere fortil på øjet for at øge musklens træk.
frysepind eller frysesonde:	bruges ved visse operationer til at fryse væv, f.eks. ved fjernelse af grå stær, ved operationer for grøn stær og ved reparation af nethinden.
ftisis bulbi:	skrumpning af øjeæblet.
fundus:	øjengrunden, den bageste del af øjets indre; består først og fremmest af nethinden, papillen eller den blinde plet, og nethindens blodkar; kan ses og undersøges med et oftalmoskop.
fusion:	sammensmeltning af de to nethinders billeder til ét billede.

G

g

genetisk:	arveligt.
glaslegemet og glasvæsken:	en gennemsigtig geléagtig substans, som udfylder øjeæblets indre; begynder bag linsen og slutter ved nethinden på siderne og bagest i øjet.
glandula lacrimalis:	tårekirtlen.

- glaucom: grøn stær, opstår når trykket i øjet er abnormt forhøjet. Der skelnes mellem fire typer, medfødt g, akut g, kronisk g og sekundært g. Ved medfødt g, buftalmi, er der tale om en fejludvikling af øjet. Ved akut g stiger trykket anfaldsvis, sædvanligvis ledsaget af smerter, tågesyn og regnbuefarvede ringe om lys. Ved kronisk g, glaucoma simplex, er der tale om en konstant moderat trykforhøjelse. Sygdomsforløbet er snigende, viser sig ved synsfeltsdefekter og papilekskavation. Fører uden behandling til blindhed. Endelig er en række tilfælde af trykforhøjelse sekundære til andre sygdomsprocesser i øjet, hvorfor disse glaucomformer betegnes sekundære.
- Grøn stær, forhøjet væsketryk i øjet. øjeæblet bliver "hårdt".
- Glaucoma simplex: Den hyppigste form for grøn stær hos voksne.
- Glaucoma congenitum: Grøn stær hos børn. Bevirker, at øjet bliver buftalmisk (se buftalmi). Optræder utvivlsomt nu mindre hyppigt end tidligere i blindeforsorgens børne Klientel.
- Glaucoma secundarium: Grøn stær som følge af læsion eller anden sygdom i øjet. Træffes i blindeforsorgen navnlig i forbindelse med diabetiske øjenkomplikationer, sammen med andre misdannelser i øjet, f.eks. aniridi (s.d.) og i tilslutning til retrolental fibrose (s.d.) og følgetilstande efter f.eks. iridocyclitis og operation for medfødt grå stær.
- glaucoma absolutum: den sidste fase af ubehandlet glaukom, karakteriseret ved blindhed, smertende og kronisk betændte øjne.
- glaukom, akut: grøn stær, hvor trykket i øjet stiger pludseligt med voldsomme smerter, rødme og synsforstyrrelser til følge.
- glaukom, congenit: medfødt grøn stær, viser sig ved fødslen og skyldes medfødte fejl i øjet.
- glaukom, kronisk: fremskreden grøn stær.
- glaukom, sekundær: trykforøgelse i øjet som følge af andre lidelser, f.eks. en infektion. Såvel kronisk som akut glaukom kan opstå som følge af andre sygdomme.
- glaukom, simpel: den almindelige type symptomfri grøn stær, hvor der er en let, oftest smertefri trykstigning.

- glaukom, suspekt: en diagnose som stilles, hvis der mangler kliniske tegn på grøn stær, men hvor visse prøver tyder i retning af, at der skal foretages hyppigere kontrol end normalt, mistanke om grøn stær.
- glioma retinae: (=retinoblastoma retinae) ondartet arvelig svulst i øjet hos børn. 4-6 tilfælde årligt i Danmark. Opdages ofte ved at pupillen ses at lyse (katteøje). Behandles med stråler.
- gonioskop: et instrument udstyret med prizmer, som kan anbringes på hornhinden og gøre det muligt at undersøge kammervinklen. Bruges til undersøgelse og behandling af grøn stær.
- gonioskopi: undersøgelse af kammervinklen mellem iris og cornea ved hjælp af et særligt kontaktglas som anbringes på cornea. Undersøgelsen er vigtig ved glaucom.
- Graefe, A.v.: berømt tysk øjenlæge, 1828-1870.
- grøn stær: se glaukom.
- grå stær: se cataract.
- Gullstrand, Allvar: svensk øjenlæge. Nobelprisen for arbejder over øjets optik, 1862-1930.

H

h

- haglkorn: (=chalazion) godartet knude i øjenlåg udgående fra en talgkirtel.
- hemeralopia: natteblindhed. Klassisk, ofte tidligt symptom ved retinitis pigmentosa, se også adaptation.
- hemeralopi: natteblindhed, manglende eller nedsat evne til at øge øjets følsomhed i svag belysning. Træffes ved sygdomme i nethinden, men kan også skyldes A-vitaminmangel.
- hemianopsi: bortfald af synet i det halve af synsfeltet på begge øje. (Af gr. hemi = halv og a = nægtende og opsis = syn).
- hemianopsi: halvblindhed. På grund af synsnervernes halvkrydsning i Chiasma opticum kan halvdel af synsfeltet mangle i begge øjne. Er begge højre, resp. venstre synsfeltsdele blinde, kaldes hemianopsien homonym. Mangler højre halvdel af synsfeltet på det højre øje og venstre halvdel på det venstre, kaldes hemianopsien bitemporal. Det sidste ses ved svulster i og omkring hypofysen.

- herpes simplex: en virus, som kan inficere øjet og skabe dendritiske blærer (s.d.).
- herpes zoster: helvedesild. (Af latin herpes = rosen).
- heterochromi: uens farve af de to øjnes regnbuehinder. Kan være kombineret med cataract.
- heterofori: latent skelen. Der er ingen skelen ved samsyn, men dækkes et øje, kan dette ikke længere holde den rigtige synsretning og går i skelestilling. Når øjet igen kan se, forsvinder skelen. Man skelner mellem esofori (latent indadskelen); exofori (latent udadskelen) og hyperfori (latent højdeskelen).
- heterofori: udad eller indadglidning af øjene. (Af gr. læteros = uensartet og ferein = blære).
- heterotropi: skelen, strabismus. Angelsaksisk udtryk.
- heterotropi: et øje drejer indad, udad, eller opad i hvile eller ved brug, d.v.s. esotropi, exotropi eller hypertropi, omfatter alle former for skelen.
- hordeolum: bygkorn, en infektion i en øjenlågskirtel.
- Horners syndrom: beskrevet af den schweiziske øjenlæge Horner. Opstår ved lammelse af de sympatiske nerver til øjet, og viser sig ved lille pupil, forsnævret øjenspalte og dybtliggende øje.
- hydrofil kontaktlinse: den såkaldt bløde kontaktlinse; en linsetype lavet af plastic, som kan absorbere og holde på vand.
- hyperfori: et øje drejer opad i hvile.
- hypermetropi eller hyperopi: langsynethed. Øjets akse er for kort.
- hypermetropi: langsynethed (øjet er for kort, så billedet dannes bag nethinden). (Af gr. hyper = over, metron = mål, opsis = syn).
- hypermetropi eller hyperopi, langsynethed. En refraktionsanomali, hvor parallelle stråler i accomodationshvile samles bag retina. Korrigeres med samlelinser (konveksglas).

hypertensiv retinopati:	bruges til at beskrive alle former og stadier af sygdom i nethinden fremkaldt af forhøjet blodtryk, omfatter f.eks. blødninger, blodpropper og papilødem.
hypertropi:	en form for skelen, hvor et øje drejer opad i forhold til det andet i hvile eller ved brug.
hypertension:	forhøjet blodtryk, kan påvirke øjnene såvel som resten af kroppen.
hyphæma:	en blødning fra iris til det forreste øjenkammer, hyppigt som resultat af slag.
hypopyon:	pusansamling i det forreste øjenkammer som følge af en infektion andetsteds i kroppen.
hæmorrhagi:	blødning, udsivning af blod fra blodkar.
ikke-medicinske kontaktlinser:	kontaktlinser, der primært bruges af kosmetiske eller optiske grunde i modsætning til linser, der bruges til at behandle øjensygdomme.
iltgennemtrængelig kontaktlinse:	en kontaktlinsetype, som tillader iltning gennem selve linsens materiale.
infektios eller smitsom konjunktivitis:	en betændelse i bindehinden forårsaget af bakterier eller virus.
infrarøde stråler:	usynlige elektromagnetiske stråler, med en bølgelængde større end rødt lys.
insufficiens:	utilstrækkelighed.
interstitiel keratitis:	betændelse i de dybere hornhindelag, forårsager uklarhed på hornhinden og skyldes oftest syfilis eller tuberkulose.
intraokulært tryk:	øjeæblets fasthedsgrad, kontrolleret af afsondring og afløb af kammervand.

- iridektomi: en operation, hvor en del af iris fjernes, udføres ofte ved operation for grøn stær for at lette dræningen af kammervæske; og som del af operationer for grå stær for at nedsætte risikoen for, at der senere skal opstå grøn stær.
- iridenkleisis: et operativt indgreb, hvor en del af iris trækkes gennem senehinden for at skabe nyt afløb for kammervæsken, udføres i visse tilfælde ved grøn stær.
- iris, regnbuehinden: er placeret bag cornea og foran linsen. Centralt findes en åbning, pupillen, hvorigennem alt lys til retina skal passere.
- iris: regnbuehinden, en tallerkenformet membran, som bagtil går over i strålelegemet og i midten er gennemboret af pupillen, består af kar og muskelvæv, hvoraf det sidste bestemmer pupillens størrelse. Iris' farve bestemmer øjenfarven.
- iris: (af gr. iris = regnbue). Regnbuehinden: den farvede, mere eller mindre pigmentholdige hinde lige foran linsen. Regnbuehindens muskler ændrer pupillens størrelse, hvorved lysindfaldet i øjet reguleres.
- iritis, iridocyclitis: (-itis: betændelse). Regnbuehindebetændelse. Giver smerter i øjet og medfører overfølsomhed overfor lys, tåreflod og en ofte betydelig synsnedsættelse. Kan medføre en sammenvoksning af regnbuehinden og linsens forflade, hvilket kan give forhøjet tryk, sekundært glaucom (s.d.). Se også cyclitis.
- iritis: betændelse i regnbuehinden. Kan opstå udefra, ved perforerende øjenlæsioner (exogent), men optræder langt hyppigere spontant. Ses hyppigt hos patienter med gigtsygdomme.
- ishiharas: farvetavler. Se pseudoisokromatiske tavler.

J

j

jernbanenystagmus:
(= nystagmus)

uvilkårlige, hurtige ofte rykvisse øjenbevægelser. Oculær n skyldes øjensygdomme, særlig tidligt i livet. Vestibulær n udløses fra ligevægtsorganet i det indre øre. N kan fremkaldes eksperimentelt fra øret eller ved iagttagelse af forbigående objekter (jernbanenystagmus).

juvenil maculae
degeneration:
(=degeneratio
maculae juvenilis)

ikke aldersbetingede nethindeforandringer i centrum, optrædende i barne- og ungdomsårene - undertiden arvelig.

K

k

kammervæske:

humor aqueous, klar væske som fylder forreste og bageste øjenkammer. Dannes overvejende i corpus ciliare, og forlader øjet i kammervinklen, hvor væsken passerer til Schlemms kanal. Udtømmes ved perforation af hornhinden.

katarakt:

grå stær (forandring i linsen, som gør den gråhvid og uigennemskinnelig). Af gr. kataraktes = som styrter ned, vandfald).

kauterisering:
(=varmekauterise-
ring)

en operationsteknik, hvor man kan danne arvæv på ønskede steder ved hjælp af en slags lille sonde; bruges især ved reparationer på nethinden.

kemisk konjunktivitis:

betændelse i bindehinden fremkaldt af dampe fra eller kontakt med kemiske stoffer eller giftstoffer; kaldes også toksisk konjunktivitis.

keratitis:

hornhindebetændelse.

keratoconus:

kegleformet hornhinde. Kegleformen hindrer god billeddannelse på nethinden. Kan ikke korrigeres med brilleglas, men kan behandles med kontaktlinser eller transplantation.

keratokonjunktivitis:

en kombineret betændelse i horn- og bindehinde.

keratometer:

et optisk instrument, der bruges til at måle krumningen på hornhinden, bruges især ved tilpasning af kontaktlinser.

keratoconus:

kegleformet fremhvelvning af hornhindens normalt nærmest sfæriske overflade.

keratomalaci:

hornhindedestruktion som følge af A-vitaminmangel. Se også xerofthalmi.

kikkertsynsfelt:

massiv indskrænkning af det perifere synsfelt i en sådan grad, at kun et lille centralt område er bevaret. Virker som holdes et langt tyndt rør for hvert øje. Findes navnlig ved retinitis pigmentosa og fremskreden glaucom.

- kontusion:
(kvæstelse) (af latin contundere = knuse).
- konjunktiva:
(bindehinde) (af latin conjungere = binde sammen).
- konjugerede
punkter: samhørende punkter i et optisk system. De kan betragtes som billedpunkter af hinanden.
- konjunktivitis: betændelse i konjunktiva, bindehinden. Se også allergisk kemisk, smitsom konjunktivitis.
- komplementærfarver: spektrallys af k ses i blanding som hvidt.
- konkavlinse: spredelinse, minusglas, tyndest på midten.
- kontrast:
(modsatning) (af latin contrastare = stå imod).
- konvergens: sammenløben af to linjer, (af latin con= sammen og vergere = bøje sig).
- korresponderende
punkter: områder i de to retinae som normalt rammes af lysstråler fra samme objektpunkt og derfor ved stimulation giver anledning til opfattelse af eet punkt. Nervetråde fra k p mødes i synsbarken.
- kontaktlinse: plasticlinse som anbringes direkte på øjet bag øjenlågene. Små kontaktlinser dækker kun cornea, store dækker hele øjets forflade og hviler mod sclera. K kan benyttes i stedet for briller, men er uundværlig hvis synsnedsættelsen skyldes en uregelmæssig hornhindeoverflade, f.eks. keratoconus.
- konsensual pupil-
reaktion: sammentrækning af den ene pupil ved belysning af den anden.
- konvekslinse: samlelinser, plusglas, tykkest på midten.
- konvergens: indadretning af øjnene under samtidig akkommodation. Ved skelen betegner k en abnorm indadretning af øjet også ved blik i det fjerne, hvor synslinierne skulle være parallelle. I optikken betegner k, at lysstrålerne samles.
- konvergensin-
sufficiens: nedsat evne til at konvergere.

- konvergensreaktion: pupillens sammentrækning under nærindstilling af øjnene.
- konvergensrefleksen: en normal ubetinget refleks, hvor øjnenes synsakser bøjes mod hinanden samtidig med, at nærfokuseringsmusklerne bruges.
- korioidea:
(årehinde) (af gr. chorion = hinde).
- kornea:
(hornhinde) (af latin cornea = hornhinde, cornus = horn).
- korrosion:
(ætsning) (af latin corrodo = gnave i stykker).
- kosmetiske
kontaktlinser: en kontaktlinsetype, som bruges til at ændre øjets farve ved at dække iris med et "uigennemsigtigt" lag, som ligner iris, men har en anden farve.
- kronisk simpel
glaukom: se glaukom.
- kunstige tårer: håndkøbsøjendråber, der virker som smøremiddel og svarer til naturlige tårer, men er mere tykflydende.
- kvanteteorien: antagelse af lyset som opdelt i små portioner.

L

I

- langsynethed: (= hyperopi). Øjets akse er for kort.
- langsynsastigmatisme eller -bygningsfejl: en type bygningsfejl, hvor de to fokuseringspunkter falder "bag" nethinden.
- lagoftalmus: "hareøje", mangelfuld lukning af øjet så det udsættes for udtørring. Oftest forårsaget af lammelse af ansigtsnerven (nervus facialis, 7. hjernenerve).
- lakrima, lacrima: tåre.
- laserstråle: en kraftig koncentreret lysstråle, som kan skabe stor varme på et begrænset bestemt område; kan bruges ved nethindeoperationer.

latent: (skjult)	(af latin latere = være skjult).
"lavtryksglaukom":	en meget sjælden form for grøn stær, hvor tryk, som ligger inden for normalområdet, kan skabe stærforandringer.
legitimeret: (gjort lovlig)	(af latin legitimus = lovlig).
leucoma:	ardannelse i hornhinden efter læsion eller betændelse.
linsen:	lens krystallinea, et klart legeme ophængt inde i øjet, mellem camera anterior og glaslegemet. Ls funktion er at bevirke et skarpt billede på retina. Linsekernen, den centrale del af l, bliver med årene fast og hård, (linsekernesklerose), hvilket kan gøre øjet nærsynet og være et forstadie til cataract.
linse, optisk:	en gennemsigtig substans, som regel glas eller plastic, med to modsatte flader, der bruges til at bryde lyset og derved ændre det sted, hvor lysets stråler kommer i fokus.
limbus corneae:	overgangen mellem cornea og sclera.
linseluxation:	forskydning af linsen bort fra sin vanlige plads.
locator:	elektronisk apparat til lokalisering af fremmedlegemer i øjet.
luminans:	måleenhed for belysningsstyrke, her også anvendt om en genstands lysstyrke i en given retning.
lup:	bikonveks linse, anvendt som forstørrelsesglas, (af latin Lupia - bælgsvulst).
lux:	belysningsenhed. For normaltseende regnes med ca. 300 lux ved læsning af fin stil..
luxatio lentis:	løse linser. Tilstanden kan være medfødt eller en følge af læsion eller sygelige tilstande.
lysadaptation:	øjets evne til at vænne sig til stærkere lys. Denne proces foregår i nethinden og medfører, at flere tappe og færre stave træder i funktion. Komplet lysadaptation varer omkring en time. Sammenlign mørkeadaptation.

"lyshed": graden af det lys (de lysstråler) den kaster tilbage, (af latin lumen = lys).

lyskoagulation: lysbrænding i øjets indre ved hjælp af stærkt lys eller laserstråler gennem pupillen, idet øjelinsen virker som brændglas. Kan benyttes ved svulster, blødninger o.a.

M

m

macula lutea: "Den gule plet" i nethinden. Stedet for det skarpeste syn.

magnetextraktion: udtrækning af jernfremmedlegemer i øjet ved hjælp af magnet.

Meiboms kirtel: en af omkring 30 eller 40 små kirtler i hvert øjenlåg, som udskiller en lille mængde fedt på kanten af øjenlåget for at forhindre tårerne i at flyde over og ned på kinderne.

makropsi: genstande bedømmes for store, modsat mikropsi, hvor de bedømmes for små.

malignt melanom: en sjælden cancersvulst opstået i årehinden inde i øjeæblet.

megalocornea: stor hornhinde.

melanom: ondartet svulst udgået fra pigmentholdige celler, oftest i chorioidea. Er ikke følsom for bestråling, hvorfor eneste hidtidige behandling er at fjerne øjet.

mellemafstandssyn: brug af øjnene til at se ting der befinder sig mere end en armslængde væk, men inden for talevidde. En afstand, som ikke måles rutinemæssigt hos øjenlægen; normalt mellem 40 cm og $1\frac{1}{2}$ m fra øjnene. Sammenlign afstandssyn og nær.

meningeom: svulst udgående fra hjernehindenvæv, kan forekomme i øjenhulen, nær synsnerver og chiasma og mange andre steder i kraniet.

migræne: en særlig form for hovedpineanfald, ofte halvside og ledsaget af kvalme og opkastninger. M. kan forudgås af bl.a. synsforstyrrelser i form af "gnister", "guldregn" o.l. Abortiv m. er en let form med afkortet forløb; den udviser de karakteristiske

migræne (fortsat):	synsforstyrrelser, men forsvinder i løbet af en halv times tid uden den voldsomme hovedpine.
mikroftalmia eller mikroftalmus:	medfødt formindsket øjeæble.
mikroaneurismer:	små blodkarudvidelser, der forekommer i øjengrunden, især hos patienter med suk-kersyge.
miosis:	formindsket pupil. Pupilkontraherende medikamenter kaldes miotica.
miotiske dråber:	en øjendråbetype, der får pupillen til at trække sig sammen, og som kan bruges ved behandlingen af grøn stær.
mongolfold:	= epicanthus.
monokromasi:	total farveblindhed (se også akromatopsi).
monokulær:	med eller til et øje, (af latin mono = eet og oculus = øje).
mouches volantes:	(kaldes undertiden "fluer"). Små "flyvende" skygger for synet. Flytter sig ved øjenbevægelser og ses især ved be-tragtning af lyse flader. Skyldes små uklarheder i glaslegemet, som kaster skyg-ge på retina.
mydriasis:	udvidet pupil, mydriatica, pupiludvidende medikamenter.
mørkeadaptation:	øjets evne til at indrette sig efter mindre lys. Denne proces sker i nethinden og medfører at antallet af aktive stave øges, mens antallet af aktive tappe formindskes. Fuldstændig mørkeadaptation varer omkring en time. Se lysadaptation.
myopi:	nærsynethed. Den såkaldte <u>skolemyopi</u> er en godartet form, der sjældent opnår højere grader; synet er sædvanligvis med passende korrektion normalt. <u>Myopia excessiva</u> eller <u>degenera-tiv myopi</u> er svære myopiformer, der forår-sager betydelige forandringer i nethinde og årehinde og kan bevirke massiv synsned-sættelse. Disse patienter er ofte svag-synsskoleemner og udgør en ikke ubetydelig del af Blindeinstituttets voksne elever. Excessive myoper får ofte kontaktlinser med særdeles god effekt. Ved myopi ligger bil-leddannelsen foran nethinden. Man taler om axemyopi, når M. skyldes en forlænget vand-ret axe, om brydningsmyopi, når M. skyldes øget brydende kraft.

N

n

- natteblindhed:
(hemeralopi) følge af flere forskellige sjældne øjensygdomme, hvor degeneration af specielt nethindevæv kan give unormalt dårligt syn ved svag belysning. Se også: retinitis pigmentosa.
- neuritis optica: synsnervebetændelse, kan ses ved flere sygdomme bl.a. dissemineret sclerose.
- nervus opticus: synsnerven.
- nethindeløsning:
(amotio) nethinden løsnes fra årehinden.
- nomius: dobbeltgraderet målepind til måling af små forskelle i sideretning. (Kaldes også vernier), (af egennavnet Pedro Nunes (opfinderen) resp. P. Vernier).
- normalt syn: to øjne med 6/6 og fuldt udviklet samsyn.
- nystagmus: uvilkårlige, hurtige ofte rykvise øjenbevægelser. Oculær n skyldes øjensygdomme, særlig tidligt i livet. Vestibulær n udløses fra ligevægtsorganet i det indre øre. N kan fremkaldes eksperimentelt fra øret eller ved iagttagelse af forbipasserende objekter (jernbanenystagmus).
- nær: normalt betegnelsen for læseafstand, mellem 35 cm og 40 cm fra øjnene, i praksis det syn man benytter til at se ting, der befinder sig inden for arms afstand. Sammenlign: afstandssyn og mellemafstand.
- nærsynethed = myopi (s.d.).
- nærsynsastigmatisme: eller -bygningsfejl: en type bygningsfejl, hvor begge fokuseringspunkter er foran nethinden.

obscuration:	fordunkling, forbigående synssvækkelse eller blindhed. Kan have flere årsager.
oculus:	øje (af latin oculus = øje).
occlusion:	tildækning (af latin occlusio = tillukning).
oculentum:	øjensalve.
oculoguttae:	øjendråber.
oculomotorius:	3.hjernenerve, den nerve som forsyner de fleste øjenmuskler.
oftalmia:	ældre betegnelse for øjenlidelse, endnu bevaret for o sympathica, en meget alvorlig tilstand, hvor der efter læsion af det ene øje ses betændelse i det andet. Sygdommen er nu sjælden.
oftalmiatrik:	øjenslægekunst (som ovenfor og gr.iatrike = lægekunst).
oftalmoblenorrhoe:	ældre betegnelse for øjenbetændelse med pusafsondring. Bruges endnu som o neonatorum, nyfødtes øjenbetændelse, som kan skyldes overførsel af smitstof fra moderens fødselsvej til barnets øjne.
oftalmolog:	øjenslæge.
oftalmologi:	læren om øjet og dets sygdomme.
oftalmos:	øje (af gr. ofthalmos = øje).
oftalmoskop:	øjenspejl (som ovenfor og gr.skopein = betragte).
oftalmometer:	apparat til måling af hornhindens krumninger ved observation af spejlbilleder.
oftalmoscop:	øjenspejl, instrument med en særlig belysning som gør det muligt at se ind gennem pupillen og betragte øjets indre.
oftalmoskopi:	øjenspejling: Den undersøgelse af øjet, hvorved man ved hjælp af oftalmoskopet, øjenspejlet, kan vurdere øjets indre.
optacon:	læsemaskine for helt blinde, forkortelse af optical-tactil-converter = instrument til overføring af optiske bogstavsymboler (som opfattes gennem synet) til taktile (følelige).

- opticus atrofi: en tilstand, hvor fibre i synsnerven degenererer og til sidst dør, hvilket medfører tilsvarende synstab; grøn stær kan føre til opticus atrofi.
- opticus neuritis: betændelse i synsnerven.
- optisk fejl: = ametropi - refraktionsfejl, hvor øjet i hvile ikke samler parallelt lys til et punkt på retina. Omfatter myopi, hypermetropi og astigmatisme.
- optik: lyslære (af gr. optikos = som vedrører synet).
- optiker: en håndværker, der kan lave briller efter en øjenlæges recept. De fleste optikere kan desuden selv foretage synsprøver.
- optiske eller brydende medier: de gennemsigtige strukturer i det optiske system, hvorigennem lyset passerer for at et billede kan fokuseres på nethinden; omfatter hornhinden, kammervandet, linsen og glaslegemet.
- optometrist: en specialuddannet optiker.
- orbita: øjenhulen, pyramideformet rum i ansigts-skelettet rummende øje, synsnerve, muskler, nerver, blodkar, tåreapparat og et fedtpolster, hvori øjet er blaceret blødt og bevægeligt.
- ordination: en læges forskrifter (af latin ordinatio = forordning).
- ortofori: en tilstand hvor de to øjnes synslinier sigter i samme retning, også når der ikke er mulighed for samsyn. Modsatningen her til er heterofori. O forekommer kun hos 10-20%, noget afhængig af undersøgelsessituationen.
- ortoptisk: behandling, konservativ skelebehandling, som gennem øvelser tilstræber at få de to øjne til at samarbejde, så vidt muligt normalt.
- ortoptiske øvelser: træning med øjenøvelser, som kun sjældent er effektive og kun hos helt små børn, for at træne balancen mellem øjenmusklerne.
- ortoptist: person der er specialuddannet til at assistere øjenlæger ved behandling af skelen, (som ovenfor).

P

P

- papillen: synsnervens udtrædelsessted i øjet, ses som en lys, svag gulligrød plet i øjenbaggrunden ved oftalmoskopi. Omtrent i ps midte træder nethindens blodkar ind i øjet. Ved atrofi bliver p blegere, ved betændelse svullen og rød.
- palpebra: øjenlåg.
- papilatrofi: synsnervesvind.
- papilexcavation: udhuling af synsnervepapillen, ses typisk ved glaucom.
- papilødem: opsvulmen af papillen (s.d.) fremkaldt af en forhindring af blodcirkulationen i synsnerven på grund af øget tryk fra hjernen, betændelse i synsnerven eller ved forhøjet blodtryk.
- paralyse, paralysis: fuldstændig lammelse.
- parese, paresis: lettere lammelse.
- perifere syn, det: syn til siderne, synsopfattelse på alle sider af det, man ser direkte på, alt, hvad der ikke er centralt syn.
- patologisk: sygeligt.
- perforerende øjenskader: læsioner hvor der er gået hul på øjets væg ofte med tab af væske eller væv fra øjets indre, og mulighed for infektion udefra.
- perforation: gennemborende sår, (af latin perforare = gennembore).
- perimeter: et instrument hvormed man kan kortlægge synsfeltet og lokalisere den blinde plet.
- perimetri: undersøgelse af synsfeltet. Synsfeltets udstrækning indtegnes på et dertil tegnet skema. Synsfeltoptagelsen vedføjes altid en brøk, f.eks. 10/300 eller 10/1000. Tælleren angiver den anvendte objektstørrelse i mm., nævneren afstanden, i hvilken synsoptagelsen har fundet sted.

- perifert syn: ved det perifere eller indirekte syn forstås synsfunktionen udenfor fovea centralis. (S.d.). Med det perifere syn er man i stand til at konstatere tilstedeværelsen af objekter "udenfor skarpsynslinien". Det perifere syn "panoramasynet" er således af afgørende betydning for orienteringsevnen. Se også under synsfelt, perimetri og kikkertsynsfelt.
- pigment: farvestof, (af latin pigmentum, fra pingere = male).
- pinguecula: øjenspaltefedt, en fedtaflejringsring, der fremtræder som et lille ophøjet gulligt område, der udvikler sig på den vandrette midterlinie på senehinden på hver side af hornhinden. Er ikke sygelig, men kan blive forstørret og rød, kommer især hos ældre mennesker; har ingen indflydelse på synet.
- pledeino: øge og opsis = syn.
- pleoptik: behandling ved visse former for skelen med synsnedsættelse.
- plusglas: samlelinse (konveks), skrives med + foran styrken. Anvendes ved langsynethed.
- protozoer: sygdomsfremkaldende éncellede organismer. (Malaria, sovesyge, toxoplasmose o.a.).
- presbyopi: gemmelmandssyn: Den normale fysiologiske nedsættelse af evnen til at fokusere på ting, en proces som sker livet igennem. Bliver normalt tydelig i fyrrerne og slutter med, at man i tresårsalderen er helt ude af stand til at fokusere på ting, der befinder sig tæt på; normalt skal man have læsebriller midt i fyrrerne. Presbyopi opstår når øjets linse mister sin elasticitet.
- prikker for øjnene: = mouches volantes. Små "flyvende" skygger for synet. Flytter sig ved øjenbevægelser og ses især ved betragtning af lyse flader. Skyldes små uklårheder i glaslegemet, som kaster skygger på retina.
- prismer: glas med plane flader, som ikke er parallelle, men danner en vinkel. P afbøjer lyset og kan benyttes ved heterophori eller ved dobbeltsyn. P måles i prismedioptrier, 1 prismedioptri (PD) svarer til en afbøjning på 1 cm i 1 meters afstand. I sfæriske linser kan opstå en prismatisk virkning, hvis lyset passerer udenfor den optiske akse.

- progressiv myopi: fremadskridende nærsynethed, et udtryk som blandt lægmænd bruges til at udtrykke, at nærsynethed som regel bliver mere udtalt i opvækstperioden.
- provokationsforsøg
ved glaukom
(grøn stær): en række forsøg som belaster cirkulationen af kammervæske i øjet og vil sætte det intraokulære tryk i vejret, hvis øjet ikke er rask nok til at modstå belastningen. Bruges som hjælp til at diagnosticere glaukom; forsøget omfatter bl.a. indtagelse af store væskemængder og ophold i et mørkt værelse i en vis tid samtidig med at man måler trykket inde i øjet.
- præcipitater: udfældninger på hornhindebagfladen af hvide blodlegemer og proteiner ved betændelser i iris eller corpus ciliare.
- punctum lacrimale: en lille elevation med hul i midten beliggende på kanten af det underste øjenlåg ind imod næsen, dets funktion er at bortlede tårerne.
- pupil: rundt hul centralt i iris hvor lyset passerer ind i øjet. P-størrelsen reguleres af to muskler, en ringformet sfinktermuskel som trækker pupillen sammen og en radiært anordnet dilatator muskel som udvider pupillen.
- pseudoisokromatisk
tavle: farvetavle bestående af en mosaik af forskelligefarvede pletter opbygget således, at en person med normal farvesans læser et tal, som ikke kan læses af den anormale eller for ham danner et andet tal. Til attest-udstedelse godkendes i Danmark Ishiharas tavler og Boström-Kugelbergs tavler.
- pterygium: en karholdig fortykkelse i bindehinden, der som regel strækker sig fra den del af bindehinden, som sidder nærmest næsen, til hornhinden eller forbi dennes centrum.
- ptosis: det øverste øjenlåg hænger, enten på grund af en medfødt fejl eller på grund af en senere opstået lammelse af den muskel, der løfter øjenlåget.

R

r

- refraktion: brydning af lysstråler. Øjets refraktion er bestemmende for, om parallelle stråler i accomodationshvile samles på retina - emmetropi - foran eller bagved denne, se hypermetropi og myopi.
- refraktionsevne: en optisk overflades evne til at afbøje lys.
- refraktion: 1) afbøjning af en lysstråle ved passage fra et medium til et andet med et andet brydningsindex. 2) Øjets r, styrken af det brilleglas som korrigerer øjet til emmetropi.
- reflexion: tilbagekastning af lyset.
- refraktionsanomali: brydningsanomali, en fejl i øjet som bevirker, at lysstråler ikke samles til et punkt på retina. Man skelner mellem hypermetropi = langsynethed, myopi = nærsynethed og astigmatisme = bygningsfejl.
- refraktionsapparat: et instrument udstyret med mange forskellige linser, som alene eller sammen kan fremstille alle optiske korrektioner; bruges primært når man skal måle øjets optik og finde frem til en recept på briller eller kontaktlinser.
- refraktionsindeks: et mål for en overflades brydende evne, hvor meget den overflade afbøjer en lysstråle, som passerer igennem den.
- refraktometer: instrument til måling af refraktion, (som ovenfor og gr. metron = mål).
- resseciv arv: nogle få i slægten.
- retina: nethinden, et tyndt nervelag, som ligger på indersiden af de bageste to tredjedele af øjeæblet; fungerer som modtager for synspåvirkninger, der videresendes til hjernen gennem synsnerven.
- retinitis: betændelse i nethinden.
- retinitis: klassisk, ældre betegnelse for diverse nethindelidelser, bør almindeligvis erstattes med retiopathia.

- retinitis pigmentosa: medfødt, arvelig nethindelidelse med pigment degeneration, der medfører fremadskridende synstab, resulterende i blindhed, massive synsfeltindskrænkninger (kikkert-syn) og natteblindhed, der ofte er første symptom. Undertiden kombineret med døvhed. Forekommer ikke helt sjældent sammen med andre legemlige og psykiske defekter. I et døvblinde-klientel er medfødt døvhed og hørstumhed i forbindelse med r.p. den hyppigste årsag til dette dobbelt-handicap.
- retinitis proliferans: en sygelig tilstand karakteriseret ved en række nethindeblødninger, som til gengæld medfører at der dannes arvæv på nethinden og i glaslegemet, ofte med alvorligt synstab og eventuel nethindeløsning til følge; ses hyppigst ved sukkersyge.
- retinoblastom: ondartet arvelig svulst i øjet hos børn. 4-6 tilfælde årligt i Danmark. Opdages ofte ved at pupillen ses at lyse (katteøje). Behandles med stråler.
- retinopathi: sygdom i retina. Tidligere brugtes udtrykket retinitis hyppigt. Kan iagttages ved en række almene sygdomme, såsom forhøjet blodtryk, sukkersyge, nyresygdom, blodsygdomme, o.a. Desuden findes en lang række særlige retina sygdomme.
- retinopathia diabetica: nethindekomplikation ved sukkersyge.
- retinoskop: et optisk instrument som gennem et system af spejle og lys kan bruges til at finde refraktionsfejl i øjet.
- retrolental fibrose: se fibroplasia retrolentalis.
- retinopathia hypertensiva: nethindekomplikation ved forhøjet blodtryk.
- retrobulbær neuritis: betændelse i den del af synsnerven, der ligger bag øjeæblet, ledsages som regel af dårligt syn og ses som regel i forbindelse med dissemineret sclerose.
- retrolental fibroplasi: hos for tidligt fødte børn, som har været under iltbehandling i kuvøse, kan ses udvikling af bindevæv med blodkar i øjets indre bag linsen. Nøje overvågen af sådanne børn er nødvendig, da sygdommen kan føre til blindhed, og i dag er hyppigste årsag til

rodopsin: synspurpur. Kemisk beslægtet med A-vitamin.

S

S

- samsyn det syn man opnår, når begge øje fungerer sammen; en af komponenterne i normalt syn.
- Schiøtz: H., norsk øjenlæge. Angav et tonometer til måling af trykket i øjet og sammen med Javal et oftalmometer (s.d.).
- Sclemm's kanal: circulært forløbende kanal på overgangen mellem cornea og sclera, hvor kammervæsken samles inden den strømmer over i venerne.
- sclera: senehinden, den hvide hinde, som danner det yderste, stærke lag i øjets væv og fortil går over i den klare hornhinde. Betændelse i s, scleritis forekommer sjældent.
- scleral kontaktlinse: en type kontaktlinse som nu ikke længere bruges; dækkede en del af senehinden såvel som hele hornhinden.
- scleritis: betændelse i senehinden.
- scotom (skotom): ø-formet synsfeltsdefekt. Specielt det centrale scotom medfører nedsat syn og er særlig kompromitterende for læsesynet.
- 6/6: udtryk for synets skarphed. Angiver at forsøgspersonen på 6 m's afstand kan se det, en normaltseende person skal kunne se på 6 m's afstand. Indgår som et element i normalsynsbetegnelsen.
- sekundær cataract: efterstær.
- senil cataract: den almindelige grå stær, som skyldes alderdom. Se også cataract.
- sfærisk: klodeformet, (af gr. sfaira = klode), begrænset af en kugleflade.
- siderosis: jernforgiftning af øjet som følge af ikke fjernede jernsplinter.

- skeløjethed: se strabismus.
- skiaskopi: metode til undersøgelse af øjets brydningstilstand, (af gr. skia = skygge og skopein = betragte).
- sklera: senehinde, (af gr. skleros = hård).
- skleritis: betændelse i senehinden.
- sneblindhed: godartet øjenlidelse forårsaget af ultraviolet lys fra solen, som fra sneen reflekteres op i øjene.
- Snellen: hollands øjenlæge bekendt for angivelse af synstavle til synsstyrkebestemmelse.
- Snellentavle: den tavle, man almindeligvis bruger til at prøve afstandssynets skarphed.
- snøremuskler: se dilatator pupillae og sphincter pupillae.
- spaltelampe (biomikroskop): instrument som giver et stærkt, smalt lysbunt som i forbindelse med et binoculært mikroskop anvendes til undersøgelse af øjet.
- sphincter pupillae: en ringmuskel i iris, der ligger tæt ved pupilkanten. Dens sammentrækning får pupillen til at trække sig sammen, og omvendt udvides pupillen, når musklen slappes af. Sammenlign dilatator pupillae.
- stafylom: tyndt og derfor svagt sted i øjets ydre væg. kan give anledning til en lokal udbuling, f.eks. af hornhinden (S.corneae) eller senehinden (S.sclerae).
- stasepapil: papilødem på grund af øget intracranielt tryk.
- stave og tappe: morfologisk opdeling af sansecellerne i retina. T findes især centralt i retina og antages at formidle stor synsstyrke og farvesyn. S findes især perifert i retina og har betydning ved nedsat belysning.
- strabismus: skelen. (Heterotropi).
strabismus convergens: Indaddejlende skelen.
" divergens: Udaddejlende "
" sursum-vergens: Opaddejlende sk.
" deorsum-vergens: Nedaddejlende sk.
" alternans: Skiftevis skelen på det ene og det andet øje.
- strabismus convergens: se esotropi

- strabismus
divergens: se exotropi
- strabismus para-
lyticus: skelen p.g.a. lammelse af en eller flere af øjets muskler.
- stær: grå s = cataract;
grøn s = glaucom.
- stærbriller: briller med meget stærke +glas. Erstatte linsen efter stæroperation. Til læsning gives yderligere et tillæg, da accommodationen selvsagt mangler.
- subluxation af
linsen: øjets linse forskubbes på grund af et brud på zonulatrådene. Hvor linsen kommer til at sidde, afhænger af bruddets størrelse og placering.
- suppression: undertrykkelse (af latin suppressio = undertrykkelse).
- sympatisk øjen-
betændelse: betændelse i uvea-området, fremkaldt af et perforerende sår på det andet øje, hvor der også er betændelse. Hvordan denne opstår vides ikke.
- synechi (syneki): sammenvoksning mellem iris og linsen (bageste s) eller iris og cornea (forreste s).
- syneki: arvæv, der strækker sig fra iris, som regel som følge af en infektion i øjet, og muligvis årsag til sekundær glaukom eller katarakt. Kaldes anterior syneki, hvis arvævet strækker sig fremad til hornhinden; posterior syneki, hvis det strækker sig bagud til linsen. Se i øvrigt: synechi.
- synsaksen: en forestillet linie der går fra det, man betragter, til nethindens gule plet.
- synsbarken: area striata, area 17, den region af storhjernens nakkelap, hvor synscentrene findes.
- synsfelt: ved synsfeltet forstås det område, som man kan se under central fixation uden at bevæge øjet. Ved blikfeltet forstås man det rum, øjet kan overse under extreme bevægelser. Se også binoculært og perifert syn.
- synsnerven: en samling specielle nervefibre, der afgår fra nethinden, samles, og sender synsimpulser til hjernen.

synspurpur: det pigment som findes i nethindens stave, kemisk vigtigt i forbindelse med mørkeadaptation.

synsstyrke (se visus): evnen til at se detaljer. Er bedst udviklet i fovea centralis.

T

tappe: specielle nethindeceller, som er følsomme over for farve og lysstyrke; væsentlige for tilvænnning til en bestemt lysstyrke og for farveopfattelsen.

temporal: ud mod tindingen.

tens.palp.: trykket målt ved let palpation af øjeæblet med fingrene.

tension: evt. intraokulær tryk; måles i mm Hg. Betegner øjets indre tryk, se glaucom og tonometer.

tics: små ufrivillige ryk i et eller begge øjenlåg, fremkaldes som regel af anspændelse eller stress. Kaldes også trækninger i øjet.

tilbagelægning: skeleoperation hvor muskelhæftet flyttes længere tilbage på øjet.

trachom: ægyptisk øjensygdom. Udbredt sygdom navnlig i mellemøsten. Betinges af mikroorganisme, er smitsom og synstruende.

tonometer: instrument til måling af øjets tryk. Findes i flere udformninger.

tonometri: den undersøgelse, der udføres med et tonometer.

tonografi: en prøve som kan udføres som del af en glaukomundersøgelse. Øjets evne til at afsondre/tømme kammervand udmåles elektronisk.

toriske linser: linser, hvis overflade har to krumninger, med forskellig radius og vinkelret på hinanden. Overfladen af et bildæk er et eksempel på en torisk flade.

- toxisk konjunktivitis: se kemisk konjunktivitis.
- toxoplasmosse: infektionssygdom forårsaget af protozoer. Den medfødte form overføres til barnet under svangerskabet og medfører bl.a. symptomer fra hjerne og øje; viser sig i øjet som en overvejende central chorioiditis (s.d.), forårsagende en betydelig synssvækkelse.
- traumatisk: (gr. trauma = sår) betegnelse for enhver form for voldelig påvirkning.
- traumatisk cataract: en type grå stær, som fremkaldes af et slag.
- trichiasis: indadbøjning af en eller flere øjenvipper, der ved gnidning fremkalder irritation af hornhinden eller bindehinden.
- trepanation: operation for glaucom, hvor der udskæres et hul i øjets væg, så kammervæsken kan sive ud i de omgivende væv.
- trifokalglas: brilleglas med tre forskellige optiske dele, én til nær, én til mellemafstand og én til afstandssyn.
- trakoma: en smittefarlig ydre øjeninfektion, ubehandlet kan den medføre ardannelse på hornhinden, en almindelig årsag til blindhed i u-lande.
- trombose: blodprop, en blokering af blodstrømmen et eller andet sted i kredsløbet.
- trykmåling (tonometri): den undersøgelse, hvor man med et tonometer vurderer øjets spænding, indre tryk. Ved glaucom (s.d.) er øjets tryk for højt (se også buftalmi). Trykkets størrelse angives sædvanligvis ved et tal, der angiver trykket (tensionen) i mm kviksølv. Det normale tryk svinger omkring 2 helst lavere. Trykket kan også undertiden angives ved en brøk - afhængigt af målemetoden. Brøken kan omregnes til mm kviksølv.
Tens.o.dxt.: Trykket på højre øje.
Tens.o.sin.: Trykket på venstre øje.
- tåreapparatet: det system som skaber, afsondrer og drænerer tårer. Omfatter:
- tårekanalen: en lille kanal langs hvilken tårerne flyder fra punktum til tåresækken.
- tårekirtlen: den kirtel, som fremstiller tårer, ligger opad og fortil i øjenhulen.
- tåresækken: en lille lomme mellem tårekanalen og ductuli.
- tårevejene: fører gennem tårepunkterne ind til tåresækken og derfra ned i næsen. Passagen gennem tårekanalen undersøges ved gennemskylning eller ved inddrypning i øjet af et farvestof som iagttages i næsen.

U

U - V

- ultralyd: lyd med svingningstal højere end det menneskelige øre kan opfatte. Benyttes til undersøgelse af øjets indre, idet der kommer ekko fra de forskellige strukturer, normale eller sygelige.
- uregelmæssig astigmatisme (bygningsfejl): en usædvanlig form for bygningsfejl, hvor hornhindens ujævne overflade får et billede til at komme i fokus på mere end to punkter langs synsaksen.
- uvea: "druehinden" - omfatter regnbuehinden (iris), strålelegemet (corpus ciliare) og årehinden (chorioidea).
- uveitis: betændelse af uvea. Følger af denne sygdom er en ikke ubetydelig blindhedsårsag blandt voksne.

V

V

- vandvener: udvendigt synlige små vener på øjet som er vandklare, idet de indeholder kammervand.
- varmekauterisering: en operationsteknik, hvor man kan danne arvæv på ønskede steder ved hjælp af en slags lille sonde; bruges især ved reparationer på nethinden.
- vasculære sygdomme: sygdomme knyttet til blodkarsystemet.
- visus (synsstyrke): visus eller den centrale synsstyrke angives ved en brøk. Tælleren angiver i meter den afstand i hvilken synsstyrken er målt, medens nævneren betegner den afstand, hvori normaltseende kan læse en bestemt bogstavstørrelse eller symbol på synstavlen. Er synsstyrken således $6/18$ betyder det, at den svagtseende må ind på en afstand af 6 m for at læse en linie, den normaltseende kan læse i en afstand af 18 m. Synsstyrken kan også angives som en decimalbrøk. $6/18$ vil da svare til 0.3, $6/24$ til 0.25, $6/6$ til 1.0. Betegnelsen $3/60$ og $1/60$ betyder, at den svagsynede må rykke ind på henholdsvis 3 og 1 m for at læse den linie, den normaltseende læser på 60 m.

visus
(synsstyrke)
fortsat

Er synet så dårligt, at man vanskelig kan benytte synstavler (bogstaver, tal - for børn og analfabeter - billed- eller hage-tavler), prøver man om pågældende kan tælle undersøgerens fingre "fingertælling" eller måske blot se "håndbevægelser". Er dette ikke muligt karakteriseres synsstyrken ved lyssans med eller uden projektion, d.v.s. med eller uden korrekt angivelse af den retning, hvorfra det indfaldende lys kommer. Synsstyrken måles på hvert øje for sig og med begge øjne samtidig (binoculært).

vis.o.dxt.: (visus oculi dextri): synsstyrke på højre øje.

" o.sin.: (visus oculi sinistri): synsstyrke på venstre øje.

" o.u. : (visus oculi utriusque): synsstyrken målt på hvert øje for sig.

" bin. : synsstyrken målt binoculært (se ovenfor.

" fgt. : fingertælling.

" hdbev.: håndbevægelse.

" +L + P: lyssans med projektion.

" +L ÷ P: " uden "

" ÷L : amaurosis (se dette).

X

X

xanthelasma:

kolesterolaflejringer som fremtræder som gullige klumper på hudens overflade på eller nær øjenlågene.

xereftalmi:

øjentørsot; optræder i forbindelse med almen legemlig svækkelse ved A-vitaminmangel, navnlig hos små børn. Øjets bindehinde, conjunctiva, bliver mat og tør med stearinagtige pletter. Også hornhinden degenererer og bliver uklar med stor risiko for betændelse, necrose og perforation. Se også keratomalaci.

Y

y - z - ø - å

ydersegment: sansecellens yderste del, som vender mod pigmentcellerne.

ydre øjenmuskler: se extraoculære muskler.

Z

Z

zonulatråde: tråde hvori linsen er bundet til corpus ciliare, og hvorigennem kraften til accommodation overføres til linsen.

Ø

Ø

ødem: overskydende vandansamling i væv, så der fremkommer hævelse.

øjenbank: opbevaringssted for øjne, fjernet fra donorer, som kan bruges ved hornhindetransplantationer.

øjenbryn: den halvmåneformede hårlinie over øjenhulen.

øjenlåg: (palpebra) - de to bevægelige hudfolder, der på indersiden er "foret" med bindehinden og på ydersiden går i ét med ansigtshuden; renser, smører og beskytter øjeæblet.

øjenprotese: øjelignende protese af glas eller plastik som indsættes bag øjenlågene i stedet for et manglende øje.

Å

å

åreforkalkning eller arteriosclerose:

en kredsløbssygdom, som hyppigst forekommer hos ældre mennesker. Arterievæggene bliver uelastiske og fortykkede, og det medfører nedsat blodforsyning. Arteriosclerose kan diagnosticeres ved en undersøgelse af blodkarrene i nethinden.

åsyn:

ÅH nej!